

nu dette Slam i Vejret, udfældes der ved Havvandets elektrolytiske Virkning en glauconitisk Jern-kiselsyre Gél. Det er da klart, at det ved denne Ophvirvlen af Bundslammet bliver Vandbevægelsen ved Havbunden, der bliver bestemmende for Glauconitens Kornstørrelse, og ikke Bevægelsen i de højere Vandlag, saaledes som HELGE GRY mener.

En senere Omlejring af denne udfældede Glauconit vilde da straks give en Sortering, hvor Glauconiten havde samme Kornstørrelse som Sedimentets andre Bestanddele, men da dette, som det fremgaar af Iagttagelserne i de kambro-siluriske Sedimenter, ikke er Tilfældet, maa der som jeg har fremhævet i Foredraget være særlige Egenskaber ved Glauconiten, der bevirker, at store Glauconitkorn kan transporteres og aflejres sammen med fint Slam, og her mener jeg, at Ændringer i Vægtfylden giver en baade nødvendig og tilstrækkelig Betingelse for, at dette kan lade sig gøre, og jeg ser ikke at HELGE GRY har angivet nogen som helst særlige Egenskaber ved Glauconiten, der kan forklare dette Fænomen. I øvrigt er jeg tilbøjelig til at mene, at i hvert Fald en Del af Glauconitkornene er opstaaet ved mekanisk Sønderrivning af de store gelatinøse Glauconitklumper.

Den Forklaring, HELGE GRY giver i foranstaaende Bemærkninger, synes at stemme ganske godt med min Opfattelse, men den fremgaar ingenlunde af det, han skriver i sin Bog. Her opstiller han sine Love som gyldige for Glauconitaflejringer i al Almindelighed, og de kambro-siluriske Sedimenter viser, at usorterede Glauconitsedimenter ikke udelukkende forekommer umiddelbart over en Sedimentationsgrænse, og at Glauconitudfældningen ikke udelukkende er knyttet til usorterede Sedimenter. Det er derfor fuldt berettiget at rette Indvendinger mod HELGE GRYS Sedimenteringslove. HADDINGS Hærdningsteori og den deraf følgende Teori om den varierende Vægtfylde giver en langt mere almen-gyldig og fuldt ud tilstrækkelig Forklaring paa Glauconitens Kornstørrelsesfordeling i Sedimenterne, baade i de kambro-siluriske og i de palæocæne, og HELGE GRYS Paastand om Kornstørrelsens Afhængighed af Sorteringsgraden har absolut ikke Gyldighed for de kambro-siluriske Sedimenter. HELGE GRYS Bemærkning om, at mine Lysbilleder fra de grønne Skifre skulde stemme med hans Opfattelse, forstaar jeg ikke, da jeg udtrykkelig benyttede dem til at bevise det modsatte. (Se Foredragsref. S. 250).

Mødet 1. Marts 1937.

Hr. **Johs. Iversen** holdt Foredrag om: Nye Undersøgelser over Litorina-Transgressionerne i Danmark.

Foredragets Hovedindhold er trykt i dette Hefte Side 223 med Titel: Undersøgelser over Litorinatransgressioner i Danmark.

Hr. **J. Troels-Smith** forelagde derefter sine Undersøgelser over: Datering af Ertebøllebopladsen ved Hjælp af Litorina-Transgressioner og Pollenanalyse.

I de senere Aar havde Foredragsholderen foretaget Undersøgelser i den sydlige, udtørrede Del af Stavns Fjord paa Samsø (Besser Made).

Formålet var dels at skaffe Materiale til Veje til nøjere Belysning af Stavns Fjords Udviklingshistorie, dels en Undersøgelse af nogle derværende Stenalderboplads og geologisk Datering af disse.

Profilen Fig. 1 viser et Snit gennem Stranddannelserne i den nordvestlige Del af Besser Made. Med I, II og III er mærket tre Boplads.

Boplads I er beliggende lidt over og lidt under 0 Koten, Oldsagerne (Flintredskaber og Flintaffald) findes liggende paa Moræneundergrunden

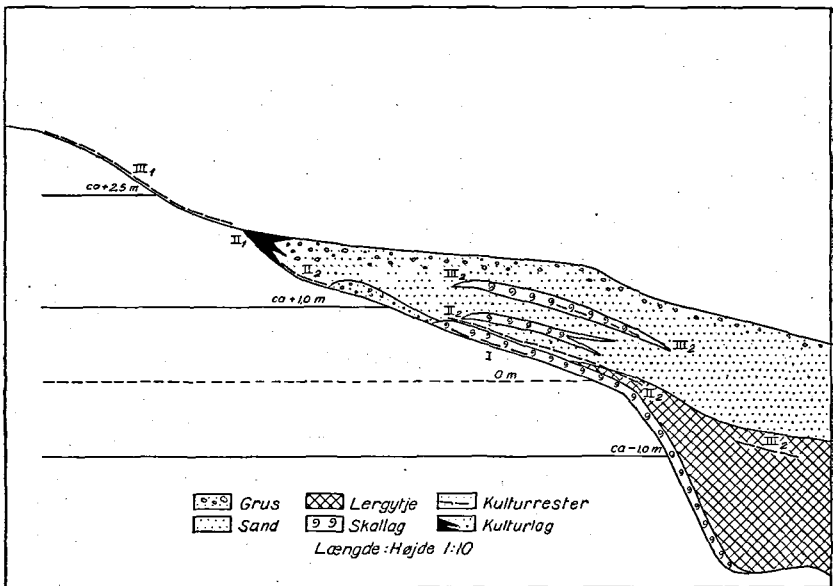

Fig. 1. Snit gennem Bopladserne ved Stavns Fjord, Samsø. I, II₁ og III₁ angiver Boplads. II₂ og III₂ Lag med de til Bopladserne hørende, udkastede Oldsager. Koterne angiver den omtrentlige Vandstand, der svarer henholdsvis til Boplads I, II og III.

eller indlejret i et Lag af Strandgrus og knuste Muslingeskaller (væsentlig *Cardium edule*) — altsaa for en Del paa secundært Leje, men neppe flyttet ret langt, da Stykkerne næsten ikke er rullede. Over det oldsagførende Lag strækker sig en Kile af marin Lergytje, der foroven gaar over i et Sandlag, hvori der findes to adskilte Cardiumlag; øverst findes nogle Lag af fint Grus.

Boplads II ligger fra 1,5—2 m over Havet. Kulturlaget fremtraadte som en sandet, stærkt kulholdig Masse fyldt med Oldsager. Talrige Redskaber, opløjede fra dette Kulturlag, fandtes spredt paa Markens Overflade. Nedenfor Kulturlaget, ned til en lille, lavere liggende Grusbanke, fandtes talrige udvaskede Oldsager og Kulstumper. Den lille Grusbanke indeholdt ingen Kulturlevninger; derimod kunde man i Sandet paa lidt lavere Niveau følge en sort Stribe af Kulstumper, der gik ud under det nederste Skallag. Helt ude i Lergytjen blev der fundet enkelte Flækker. De foran nævnte Gruslag øverst i Profilstrækningen strækker sig hen over Kulturlaget;

hvor dette laa højest, var de fine Grusstriber ligesom Kulturlaget blevet forstyrrede ved Pløjning. Paa 30 Stykker nær har alle Oldsagerne fra II en hvid Patina; inden for de patinerede Stykker findes en Gruppe paa ca. 20, der efter at have modtaget Patinerings-atter er blevet tilhugget; men de ved den sidste Tilhugning frembragte Flader har ingen Antydning af Patina. Hvis denne Patina skulde skyldes Forvitring ved Vejrliget alene, er det uforstaaeligt, at Fladerne fra den sidste Tilhugning ikke ogsaa har faaet — i det mindste nogen — Patina, da Tidsrummet fra sidste Tilhugning og til nu er længere (ca. 3000 Aar) end Tidsrummet mellem de to Tilhugninger (højest 2000 Aar). Patineringen maa altsaa skyldes andre Faktorer, og det er da nærliggende at tænke sig, at den skyldes Oldsagernes Henliggen i Havvandet; Kulturlaget er jo delvist dækket af Strandsand, og ved Littorinahavets Maximum skulde Vandfladen¹⁾ have staaet 2,5 m højere end nu, d. v. s. 0,5 m over Kulturlaget.

Kulturlag III — fra ca. 3 m—2 m o. H. — er ødelagt saaledes, at Oldsagerne findes opløjede i Muldlaget; ingen af Stykkerne har Patina. En for denne Boplads karakteristisk Økse er fundet i det øvre Skallag; endvidere er der fundet nogle Flækker i Lergytjen længere ude end de under II nævnte.

Af disse Boplads, der alle maa henregnes til Ertebøllekulturen, er III karakteriseret ved hovformede Tværøkser og faa Skiveøkser, og II ved Nøstvet-Tværøkser og mange symmetriske Skiveøkser²⁾, medens I har for faa Oldsager til en nærmere arkæologisk Bestemmelse; efter Niveauet at dømme skulde I være samtidig med de af THERKEL MATHIASSEN omtalte undersøiske Boplads i Stavns Fjord³⁾.

Vi har altsaa 3 Boplads, der maa svare til tre Strandlinier:

I	svarende til en Strandlinie ved Kote	ca. ÷ 1 m
II	— — — — —	ca. + 1 m
III	— — — — —	ca. + 2,5 m.

Efter den pollenanalytiske Datering af Flækkerne i Lergytjen saavel som gennem Pollendiagrammer af Littorinagytje fra Besser Made fremgaar, at I rimeligvis er ældre end den højtatlantiske Transgression, medens II nogenlunde svarer til denne, og at III kan henføres til den senatlantiske Transgression og Tiden lige efter⁴⁾.

For Omtalen af Brabrandfundet henvises til en senere Publikation⁵⁾.

¹⁾ III. ELLEN LOUISE MERTZ: Oversigt over de sen- og postglaciale Niveauforandringer i Danmark. D. G. U. 2. R. Nr. 41.

²⁾ Se iøvrigt Acta Archaeologica 1937, Fasc. 3, hvor disse to Boplads betegnes henholdsvis ALA II og III.

³⁾ Se Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1934.

⁴⁾ J. IVERSEN: Undersøgelser over Littorinatransgressioner i Danmark. Medd. Dansk Geol. Foren. Bd. 9, S. 223. 1937.

⁵⁾ Danmarks Geol. Unders. IV Række. Bd. 2. Nr. 16. 1938.